

EUGENIUSZ K. CHYLEK

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

ROZWÓJ INSTYTUCJI RYNKU ROLNEGO W POLSCE I ICH WPŁYW NA PROCES ORGANIZOWANIA SIĘ PRODUCENTÓW

Wstęp

Procesy dostosowawcze do wymogów gospodarki rynkowej rozpoczęły się w bardzo trudnej sytuacji zarówno dla polskiego rolnictwa jak i instytucji działających na obszarach wiejskich, w tym i doradztwa rolniczego. Podstawowym celem zmian, w systemie organizacji rolnictwa, zapoczątkowanych w 1990 r. było dostosowanie go do standardów obowiązujących w mechanizmach gospodarki rynkowej.

Założenia rządu RP do polityki społeczno-gospodarczej dla wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej swoim zakresem objęły:

- poprawę wykorzystania pracy ludzkiej, zasobów naturalnych i środków dla zapewnienia podaży produktów pochodzenia rolniczego oraz innych dóbr i usług dostosowanych do potrzeb rynku krajowego i rynków zagranicznych;
- unowocześnienie rynkowych i instytucjonalnych powiązań wsi i rolnictwa z ich otoczeniem dla poprawy jakości artykułów rolno-spożywczych oraz dochodów ludności wiejskiej, w tym rolniczej;
- zwiększenie komplementarności i korzyści komparatywnych polskiego rolnictwa, przemysłu spożywczego, drobnego przemysłu działającego w otoczeniu rolnictwa, rzemiosła i turystyki wiejskiej na rynku europejskim;
- modernizację i rozwój infrastruktury technicznej i społecznej na obszarach wiejskich w celu poprawy warunków rolniczej i pozarolniczej działalności gospodarczej oraz życia ludności wiejskiej;
- ochronę i dbałość o środowisko naturalne, wiejską sieć osiedleńczą i walory krajobrazowe oraz zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.

Przyjęto, że prowadzenie polityki dotyczącej wsi, rolnictwa i gospodarki żywnościowej związane będzie ściśle z innymi sferami życia politycznego i gospodarczego kraju. Zależne to będzie od polityki: finansowej, fiskalnej, społecznej, wyżywieniowej, ekologicznej i regionalnej, przekształceń własnościowych, handlu zagranicznego, a także naukowej i upowszechniania osiągnięć krajowej nauki.

Uwarunkowania ekonomiczne, organizacyjne i społeczne działalności produkcyjnej w gospodarce rolno-spożywczej

Wprowadzone w 1990 roku reformy gospodarcze nie ominęły rolnictwa. Zmieniła się sytuacja gospodarstw rolniczych - nastąpił spadek opłacalności produkcji, utrata płynności finansowej, rozbieżność struktur marketingowych, a co za tym idzie utrata rynków zbytu, wymuszanie przez rynek efektywności ekonomicznej, a nie technologicznej, co sprawiło, że wzrosło zapotrzebowanie rolników, producentów rolnych i przetwórców na szybką, wiarygodną i kosztowo-efektywną informację o rynku produkcji, zbytu, konkurencji, kredytach, warunkach zaopatrzenia w środki produkcji itd. Unowocześnienie rolnictwa poza informacją i wsparciem instytucji otoczenia rolnictwa, wymaga również transferu środków z innych działów gospodarki narodowej. Rolnictwo nie jest w stanie sfinansować rekonstrukcji i modernizacji technicznej z własnych środków, gdyż ponad 75 % gospodarstw nie ma żadnej akumulacji. Ostatnie lata uwypukliły również ostrość bariery zatrudnienia w sektorze żywnościowym, szczególnie w rolnictwie. Liczba bezrobotnych na wsi wynosi ok. 0,9 mln osób, a liczba poszukujących częściowego lub pełnego zatrudnienia wynosi łącznie 1,4 - 1,6 mln osób. W latach 1993 - 2000 przyrost ludności w wieku produkcyjnym wywołał wzrost zasobów o ok. 1250 tys. osób.

Ważną rolę w gospodarce wolnorynkowej odgrywa informacja w skali makro - tworzy ona bazę do funkcjonowania rynku na poziomie rolnika - producenta, prezentując środki polityki rolnej, za pomocą których wpływa się na produkcję i sposób realizacji polityki. Wiążąc je z celami można je sklasyfikować w następujące grupy:

- **ekonomiczne** - do nich można zaliczyć głównie ceny na produkty rolne, kredyt rolniczy, podatki oraz dotacje; co decyduje o opłacalności produkcji i o dochodach rolniczych;
- **prawno-administracyjne** - tu z kolei wchodzi nakazy, polecenia i zakazy zobowiązujące rolników do przestrzegania przepisów związanych z prowadzeniem produkcji, a pożądanym ze społecznego punktu widzenia - przepisy o kwarantannie oraz ochronie roślin i zwierząt, weterynaryjne, fito-sanitarne, o ograniczeniu podziału gospodarstw, o ochronie środowiska itp. Są one z reguły obwarowane administracyjnym rygorem ich wykonalności;

- **organizacyjno-techniczne** - do tej grupy można włączyć np. meliorację, walkę z erozją gleb, rekultywację gruntów, kształtowanie rozłogu gospodarstw, przepisy i wykonawstwo w sprawie terenów osiedlowych i budownictwa rolniczego, itp. Dotyczą one głównie gospodarowania ziemią;
- **organizacyjno-oświatowe** - grupa tych środków wiąże się głównie ze szkolną i pozaszkolną oświatą rolniczą, a ściśle z przygotowaniem i doskonaleniem kadr dla rolnictwa.

Środki te tworzą odpowiednie mechanizmy funkcjonowania rynku, poprzez właściwą regulację zjawisk zachodzących na rynku. Do mechanizmów tych zaliczyć możemy:

- interwencjonizm państwa - subsydia, dotacje, dopłaty; wysokość opłat celnych;
- stopa oprocentowania kredytów;
- polityka fiskalna państwa;
- polityka finansowa;
- polityka ubezpieczeń rolniczych (socjalnych, majątkowych, handlowych, kredytowych);
- ochrona rynku wewnętrznego;
- polityka strukturalna (modernizacja, inwestycja, restrukturyzacja regionalna i branżowa);
- międzynarodowa promocja produkcji, usług i kultury;
- budowa odpowiednich potencjałów informacyjnych, itd.

Tak więc rynek rolny podlega tym samym mechanizmom, co cała gospodarka narodowa. Mechanizmy te winny jednak uwzględniać czynniki, rzutujące na powodzenie, szczególnie produkcji rolnej tj.: sezonowość produkcji roślinnej, okresowość hodowli czy warunki klimatyczne (zwłaszcza: powodzie, susze, wymarznienia, huragany).

Racjonalność zachowania się rolnika, producenta czy przetwórcy w głównej mierze, zależeć będzie, od monitoringu zjawisk zachodzących na linii mechanizmów i środków warunkujących jego działalność gospodarczą. Te z kolei powinny być monitorowane na tle zachodzących zmian na rynku. Dlatego też pierwszoplanową rolę odgrywać będzie tu dostępność informacji działającej na wszystkich wspomnianych powyżej poziomach.

Główne kierunki, metody i podmioty polityki gospodarczej i społecznej dla rolnictwa, rynków rolnych i wsi

Współczesna polityka realizowana przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, w zakresie kompetencyjnym wynikającym z ustawy o działach administracji państwowej musi uwzględniać między innymi rozwój instytucji rynku rolno-spo-

żywczego i jego otoczenia oraz budowę spójnego systemu informacji rynkowej. By spełnić te oczekiwania resort rolnictwa musi współpracować z Ministerstwami: Finansów, Przekształceń Własnościowych, Gospodarki, Środowiska, Rozwoju Regionalnego i Budownictwa, Agencją Rynku Rolnego, Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Agencją Własności Rolnej Skarbu Państwa, Urzędami Wojewódzkimi, strukturami samorządu terytorialnego, bankami, Urzędami Skarbowymi i Celnymi oraz innymi instytucjami działającymi w sferze gospodarki rolno-spożywczej, a także na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

Ważnym instrumentem polityki rolnej będą środki finansowe przewidziane na rolnictwo i gospodarkę żywnościową w budżecie państwa. Wsparcie przemian w sektorze rolno-żywnościowym tymi środkami będzie co prawda ograniczone, ale środki te powinny precyzyjnie być nakierowywane na działanie przynoszące korzyści gospodarcze. Środki budżetowe będą uzupełniać i ukierunkowywać środki własne przedsiębiorstw i gospodarstw, kredyty bankowe krajowe i zagraniczne, środki komunalne oraz środki licznych funduszy i fundacji, które będą miały coraz większy udział. Środki budżetowe wykorzystane będą również do udzielania poręczeń dla podmiotów gospodarczych zaciągających kredyty. Wprowadzony zostanie system kredytów eksportowych gwarantowanych przez Skarb Państwa.

Celem tych działań będzie między innymi:

- wykorzystanie potencjału produkcyjnego polskiego rolnictwa i osiągnięcie trwałej nadwyżki eksportu,
- stworzenie infrastruktury rynku - giełd towarowych, aukcji, rynków hurtowych,
- systemu informacji o rynku krajowym, monitoringu sytuacji rynkowej obecnych i potencjalnych importerów polskich produktów rolno-żywnościowych itp.,
- podejmowane środków przeciwdziałających importowi dóbr o niepożądaney jakości i nadmiernie niskich cenach, destabilizujących równowagę ekonomiczną polskiej gospodarki,
- komercjalizacja państwowych przedsiębiorstw w otoczeniu rolnictwa,
- rozwój badań, doradztwa i oświaty rolniczej,
- rozwój instrumentów prawnych.

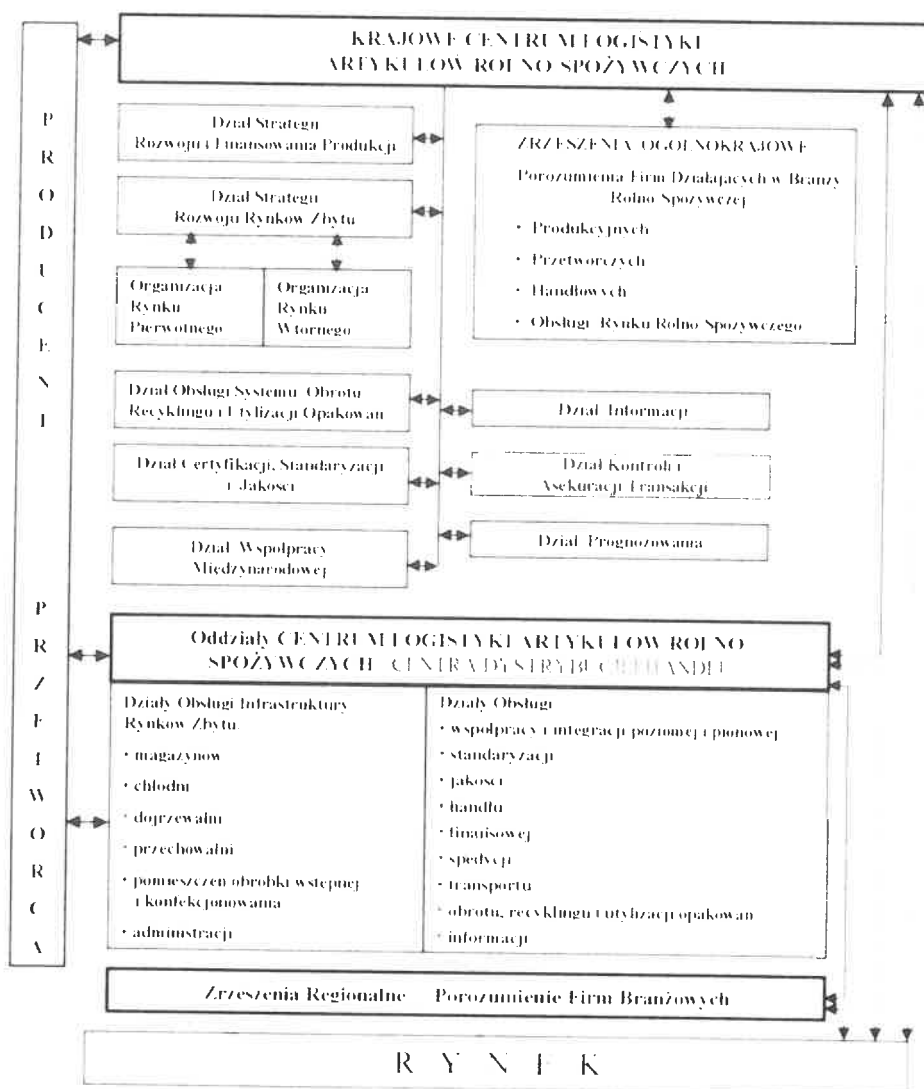
Realizacja tych celów nierozzerwalnie wiąże się z budową instytucji otoczenia rolnictwa i rynków rolnych.

By sprostać tym zadaniom instytucje działające w otoczeniu rolnictwa muszą bezustannie kontaktować się z bazą, którą stanowi rolnik, producent, czy przetwórcza. Jednocześnie rolnicy oraz zarządzający produkcją i przetwórstwem rolno-spożywczym nie mogą czekać, aż te informacje same, bez ich aktywnego udziału do nich dotrą. Dostęp do informacji daje niezmiernie ważną możliwość zwiększenia konkurencyjności zarówno na rynku krajowym jak i zagranicznym poprzez podjęcie właściwej strategii rynkowej uwzględniającej popyt, podaż i cenę. Nastąpić musi

sprężenie zwrotne w systemie wymiany informacji. Producent musi mieć trwałe powiązania z rynkiem poprzez zrzeszenia branżowe zarówno krajowe jak i regionalne, giełdy czy rynki hurtowe. Jednym z koniecznych rozwiązań jest utworzenie w systemie obsługi rolnictwa i rynku rolno-spożywczego instytucji o charakterze Krajowego Centrum Logistyki Rynków Rolnych i Artykułów Rolno-Spożywczych. Przedstawiony schemat organizacyjny tego typu instytucji powinien być ukoronowaniem tworzonych aktualnie powiązań na poziomie rynku pierwotnego oraz wtórnego.

Rysunek 1

Schemat Organizacyjny Dystrybucji Artykułów Rolno-Spożywczych

Opracowanie: dr inż. E.K. Chyłek

Podstawowym celem utworzenia tego typu instytucji jest logiczne i wzajemnie korzystne powiązanie producenta i przetwórcy z rynkiem. Zapewnienie tych powiązań wyeliminować może, bardzo często występującą aktualnie sytuację braku zbilansowania podaży i popytu artykułów rolno-spożywczych (tzw. dołki i górki świńskie, nadmiar zboża czy cukru itp.), a w konsekwencji niezadowolenie producentów i podupadanie czy bankructwa przedsiębiorstw, w tym także przedsiębiorstw rolnych.

Strategicznie ważnym elementem struktury zorganizowanego rynku produktów rolno-spożywczych są powiązanie poziome - integracja pozioma producentów rolnych, przetwórców, handlowców czy podmiotów działających w sferze obsługi rynku rolno-spożywczego oraz wytworzenie mechanizmów powiązań w układzie pionowym, co ma istotny wpływ na stabilność sektora gospodarki żywnościowej.

Rola doradztwa w rozwoju rolnictwa, rynków rolnych i wsi

Rozwijające się doradztwo oraz proces transformacji rynkowej, a także restrukturyzacja gospodarki narodowej, w tym przemiana wsi spowodowały rozszerzenie zakresu zadań i świadczonych usług przez Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich jego Oddziały i Regionalne Centra Doradztwa oraz Ośrodki Doradztwa Rolniczego. **Głównymi celami działalności statutowej doradztwa rolniczego w Polsce, wprowadzonymi i realizowanymi zgodnie z zasadami adresowanego interwencjonizmu państwowego, przy uwzględnieniu potrzeb społecznych są zagadnienia związane z:**

- realizacją działań przybliżających mieszkańcom wsi, w tym zwłaszcza rolnikom, konsekwencje przyszłego członkostwa w Unii Europejskiej;
- ekonomiką, organizacją i zarządzaniem gospodarstwem przedsiębiorstwem rolnym (w tym zwłaszcza z ekonomicznym uzasadnieniem celowości podejmowanych działań gospodarczych przy uwzględnieniu możliwych form pomocy kredytowej);
- organizacją rynku i marketingiem dla potrzeb rolnictwa i więzi gospodarstw rolnych z firmami przemysłu rolno-spożywczego;
- opracowywaniem analiz, prognoz i programów rozwoju gospodarki żywnościowej (w tym zwłaszcza z analizą funkcjonowania rynku rolnego oraz wskazaniem optymalnych wariantów ukierunkowujących wybór rodzaju produkcji);
- działalnością na rzecz rozwoju przedsiębiorczości;
- upowszechnianiem wszelkich form działalności zespołowej producentów w całym łańcuchu gospodarki żywnościowej, a także w jego otoczeniu;
- prawnymi i finansowymi warunkami podejmowania inicjatyw gospodarczych;

- ekologią i produkcją żywności metodami wpływającymi na poprawę jej cech zdrowotnych;
- agrobiznesem;
- jak również
- określaniem potrzeb praktyki w stosunku do nauki.

Kluczowym zadaniem doradztwa rolniczego było, jest i zapewne zawsze pozostanie udzielanie pomocy w codziennej pracy przede wszystkim producentom rolnym oraz tym wszystkim, którzy działalność swoją związali z rolnictwem i jego otoczeniem.

Na obecnym etapie rozwoju instytucji działających na rzecz rolnictwa, rynków rolnych i rozwoju wsi, szczególnego znaczenia nabiera rola Doradztwa Rolniczego, którego zadaniem jest dotarcie z wiedzą, czy informacją do rolnika, producenta rolnego oraz przetwórcy. Znaczenie tej instytucji jest tym bardziej istotne, że jest ona praktycznie jedyną, dobrze zorganizowaną o rozwiniętej strukturze terenowej instytucją działającą na styku producenta z jego otoczeniem. Pomoc jakiej te służby mogą udzielić wiąże się z zastosowaniem maksymalnie efektywnych metod wykorzystywania informacji przygotowanej na ich potrzeby. Służby te winny również na co dzień śledzić zmiany zachodzące w skali makro, jak i w samym otoczeniu rynku, gdyż te informacje oprócz cen, warunków zbytu i rynku zaopatrzenia będą szczególnie interesowały producenta. Wśród informacji szczególnie ważnych dla producentów wymienić należy informacje o:

- rynku tanich kredytów, zarówno modernizacyjnych, jak i inwestycyjnych;
- rynku ubezpieczeń kredytowych, zamiast np. zabezpieczenia hipotecznego majątku;
- rynku ubezpieczeń, np. przed klęskami żywiołowymi;
- rynku eksportowym;
- standaryzacji towarów/produktów;
- rynku opakowań;
- koniunkturze krajowej i zagranicznej - co produkować i ile?
- podatkach i cłach;
- gwarancjach i ubezpieczeniach handlowych;
- subwencjach i preferencjach;
- programach rozwoju regionalnego, w tym alternatywnych rynkach pracy, zwalczaniu bezrobocia;
- konkurencji i jej rozwoju;
- preferencjach konsumenckich - dziś nie wystarczy produkować, trzeba to jeszcze sprzedać;
- efektywności gospodarowania - w tym rachunkowość rolna;
- ochronie środowiska i nowych technologiach;

- wynikach badań naukowych oraz możliwościach i warunkach ich wdrożenia;
- kierunkach zmian w oświacie;
- w warunkach gospodarki rynkowej i innych związanych ściśle z rynkiem rolno-spożywczym i wsią.

Prowadzenie działalności gospodarczej, której celem jest uzyskiwanie dochodów związane jest z koniecznością przestrzegania zarówno praw wynikających z zasad ekonomii jak i praw ustanowionych w kodeksie handlowym, cywilnym czy karnym. Ponadto każdy podmiot gospodarczy w tym i gospodarstwo rolne poddawane jest wszystkim rygorom podstawowych, czasami bezwzględnych ze społecznego punktu widzenia, praw ekonomii. Dlatego też doradztwo państwowe winno być połączone z racjonalnie i możliwie najefektywniej stosowanym interwencjonizmem państwowym. Efektywność tego interwencjonizmu, który angażuje zarówno energię społeczną, jak i niemałe środki materialne budżetu państwa, a więc pieniądze społeczne, zależy w dużym stopniu od tego czy instytucje państwowe będą wydolne do realizacji tego celu mając dobrze zorganizowane służby terenowe, a także czy istniejące formy organizacyjne i gospodarcze na obszarach wiejskich będą potrafiły właściwie wykorzystać ten bardzo duży wysiłek państwa.

W naszym systemie organizacji rolnictwa mamy do czynienia z wszystkimi formami organizacyjnymi, od form prywatnych, poprzez różnego rodzaju formy korporacyjne w tym i spółdzielcze, do form w których działalność gospodarcza realizowana jest w imieniu skarbu państwa. Ponadto rozwój gospodarki rynkowej stworzył dodatkowe problemy nie tylko dla rodzin rolniczych, ale również dla całego systemu gospodarki żywnościowej, w tym także i rolnictwa. Dlatego też w procesie transformacji ważną rolę jako narzędzie interwencji odgrywa doradztwo, którego działalność finansowana jest z budżetu państwa. Ta forma oddziaływania państwa na obszary wiejskie wynika z konieczności bezpośredniego przeciwdziałania powstałym w tym środowisku problemom związanym ze zmianami systemowymi gospodarowania. Rola jaką spełniało i spełnia doradztwo w realizacji polityki rządu, w większości środowisk zarówno decyzyjnych, jak i opiniotwórczych jest powszechnie uznawana i doceniana, zwłaszcza za swoją działalność edukacyjną, informacyjną i doradczą w warunkach ciągłego dostosowywania się do trudnej sytuacji w procesie transformacji gospodarki.

Podsumowanie

„Strategia Rozwoju Rolnictwa i Rynków Rolnych”, założenia „Spójnej Polityki Strukturalnej i Rozwoju Obszarów Wiejskich” oraz zapisy „Narodowego Programu Przygotowań do Członkostwa” w sposób pośredni czy bezpośredni odnoszą się do powiązań producenta z instytucjami działającymi w sferze produ-

kcji i obrotu surowców i produktów rolno-spożywczych, koncentracji podaży, standardów jakościowych, zwiększenia konkurencyjności na rynku krajowym i rynkach zagranicznych. Te szczególne zadania i wynikające z nich powiązania mają na celu ułatwienie i wzmocnienie zdolności do wdrożenia wspólnej polityki rolnej (WPR). Realizacja tych zadań wymaga utworzenia sprawnych powiązań wszystkich podmiotów sfery gospodarki rolno-spożywczej.

Mimo działalności instytucji doradczej, konieczny jest rozwój pozostałych instytucji wspierających proces adaptacji do warunków rynkowych polskiego sektora rolno-spożywczego. Przyszłe członkostwo w strukturach Unii Europejskiej i zbliżające się rozwiązania, które wynikną z ustaleń Światowej Organizacji Handlu, wymuszają już dziś, chociaż jeszcze w zbyt małym stopniu, na polskich producentach działania integracyjne oraz współdziałanie z instytucjami otoczenia rolnictwa. Dostosowanie struktury produkcji rolnej do potrzeb rynku i przetwórstwa rolno-spożywczego, przy przestrzeganiu warunków poprawy jakości surowca rolnego i zmniejszenia kosztów produkcji, w wyniku wzrostu skali i specjalizacji produkcji również będzie wpływało na wzmocnienie związków między producentem a instytucjami otoczenia rolnictwa i rynków rolnych.

WYKAZ MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH

1. Agenda 2000" Commission of the European Communities - Brussels 1997.
2. Błaszczyk M.C. (1994): Skutki Rundy Urugwajskiej dla procesu integracyjnego polskiego rolnictwa z Unią Europejską. Praca zbiorowa pod red. Kwiecińskiego. „Problemy integracji rolnictwa polskiego z Unią Europejską”, Fundacja Rozwoju SGGW, Warszawa, s. 54-61.
3. Chyłek E.K., Brodziński Zb. (1997): Rolnicy w roli liderów przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Międzynarodowe Sympozjum Naukowe pt.: „Rola liderów w rozwoju wsi - partnerstwo dla obszarów wiejskich - Wschód - Zachód”, 5-6 czerwca 1997 Puławy.
4. Chyłek E.K. (1999 i 2000) - badania własne nie publikowane.
5. Gumkowski Zd. (2000): „Organizacje rolnicze w Unii Europejskiej”. Wyd. FAPA, ss. 100.
6. Gumkowski Zd. (2000): Ponadnarodowe organizacje producentów, przetwórców i handlowców sektora rolnego w Unii Europejskiej”. Wyd. FAPA, ss. 84.
7. Materiały źródłowe Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej 1995-1999 oraz Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi 1999-2000.
8. Praca zbiorowa „Powszechny Spis Rolny – 1996, Raport z wyników” GUS, Warszawa 1997.
9. Praca zbiorowa pod red. Holzera J.Z (1995): „W perspektywie roku 2010” - Droga do roku 2010 - Raport w sprawie opracowania długofalowej strategii rozwoju Polski na okres 15 lat. Komitet Prognoz „Polska w XXI wieku” przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk, Warszawa, s. 37-165.

10. Praca zbiorowa. „Integracja z Unią Europejską – Konieczne dostosowania i spodziewane skutki w polskim rolnictwie”. Wyd. FAPA 2000, ss.162.
11. Rowiński J.(1998): Poglądy Komisji w sprawie okresu przejściowego w rolnictwie - czy Polsce grozi członkostwo „drugiej kategorii” i Unia Europejska - bis ? Maszynopis Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Warszawa.
12. The Effects on the Unions Policies of Enlargement to the Applicant Countries of Central and Eastern Europe” Commission of the European Communities - Brussels 1997.

EUGENIUSZ K.CHYŁEK

ROZWÓJ INSTYTUCJI RYNKU ROLNEGO W POLSCE I ICH WPŁYW NA PROCES ORGANIZOWANIA SIĘ PRODUCENTÓW

STRESZCZENIE

Sytuacja całego sektora rolno-spożywczego, w tym także gospodarstw rolniczych w okresie ostatnich dwunastu lat uległa bardzo dużym zmianom. Nastąpił spadek opłacalności produkcji, utrata płynności finansowej, rozbieżność struktur marketingowych, a co za tym idzie utrata rynków zbytu. Wymuszanie przez rynek efektywności ekonomicznej, a nie tylko technologicznej, sprawiło, że wzrosło zapotrzebowanie rolników, producentów rolnych i przetwórców na szybką, wiarygodną i efektywną informację o rynku produkcji, zbytu, konkurencji, kredytach, warunkach zaopatrzenia w środki produkcji, itd. Jednym z mechanizmów pozwalających na realizację tych oczekiwań jest tworzenie powiązań poziomych między producentami oraz powiązań pionowych między udziałowcami danego segmentu rynku.

EUGENIUSZ K.CHYŁEK

DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL MARKET INSTITUTIONS IN POLAND AND THEIR INFLUENCE ON A PROCESS OF PRODUCERS ORGANISATION INTO UNIONS

SUMMARY

The whole situation of agricultural and food sector, including agricultural farms, underwent very big changes during last twelve years. The production profitability dropped, financial liquidity was lost, marketing structures were destroyed and what follows, loss of markets. Forcing by market not only technological but also economic efficiency made the increase of farmers; producers; manufacturers demand for quick, credible, efficient information about markets, competition, credit, condition of delivery in production means, etc. One of mechanisms permitting realisation these expectations, is creation of horizontal connection between producers and vertical connections between share holders of a specific market segment.